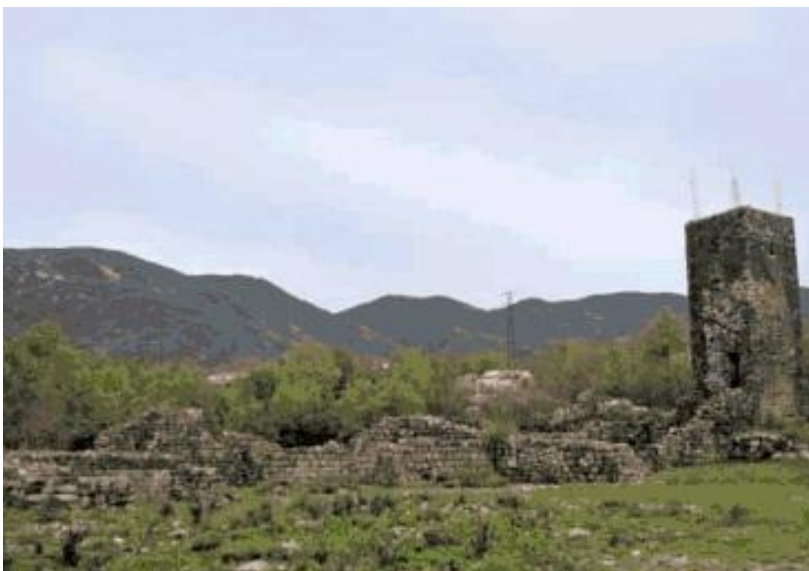

Како је уништавана српска духовна баштина на просторима Скадарског језера и Дрима

27. августа 2016.

Црква Успења Пресвете Богородице, подигнута 980. године, 10. век.

У цркви су били сахрањени кнез Јован Владимир и његова супруга кнегиња Косара –
Пречиста Крајинска – Зетска Света Гора

Трагови живота које су оставили наши преци и познате властелинске породице расути су на просторима Скадарског језера и Дрима. Много времена делови тог мозаика били су далеки нашим истраживачима. Толико, да су историјске чињенице уступиле место народним предањима.

Наши стручњаци недавно су упловили у велики подухват. Кренули су да спајају делове мозаика о томе како је пре много векова текао живот око Скадарског језера, да мапирају шта је од тих трагова преостало.

Објективом својих камера хватали су урушене или порушене цркве и манастире које су градили **Војислављевићи, Немањићи, Балшићи, Лазаревићи, Бранковићи, Црнојевићи...** Пре свега, на простору који је данас омеђан албанском границом.

– Албанија нам је била посебно занимљива, због тога што је деценијама била недоступна нашим стручњацима. Све смо радили на основу текстова који су писани пре Првог светског рата или у међуратном периоду.

Нисмо имали новије податке о томе у каквом су стању српски споменици. Чим нам се указала прилика, кренули смо у истраживање – прича нам **Бојан Поповић**, директор Галерије фресака.

Њихов путопис у фотографијама чини поставку изложбе **„Хришћанска духовна и културна баштина на просторима Скадарског језера и Дрима“**.

Изложба је настала сарадњом Народног музеја у Београду, Центра за очување културне баштине **„Извориште“**, Удружења српско-црногорске националне мањине **„Морача – Розафа“**, а уз подршку Канцеларије за дијаспору.

Простор поред ријеке Бојане у Скадру на коме се налазила **црква Св. Николе**, подигнута у 14. веку, срушена до темеља у вријеме “културне револуције” шездесетих година 20. вијека

Екипа из Београда није била велика. Поред **Поповића**, чинили су је историчар **Симон Ђуретић**, који се већ више од две деценије бави заштитом и очувањем идентитета српског народа, његовим духовним и културним наслеђем у региону и дијаспори, и **Владан Милутиновић**, председник невладине организације „Извориште“. За евиденцију баштине српског народа у Албанији врата им је отварао мештанин **Павле Брајовић**, председник удружења „Морача-Розафа“.

– Слика наших споменика у Албанији данас је далеко тужнија него што је била пре сто година – истиче Поповић. – Последњи трагови српске државности се, ипак, некако држе и одолевају времену. Наши споменици страдали су у стихијама, нагризао их је зуб времена, **али највише су оштећени током владавине Енвера Хоџе. Када је 1968. извршена културна револуција, богомоље у северној Албанији су добрим делом страдале. Затваране су, заграђене, претворене у задружне домове.**

Србин за хиљаду евра

У Албанији постоји један велики парадокс.

Мада међу њима има много православаца, муслимана и католика који за себе кажу да су Срби, у званичној евиденцији албанске државе нема ниједног Србина.

Јер, сви они који су се у време владавине Енвера Хоџе декларисали као Албанци, сада би морали да плате казну од хиљаду евра да би поново постали Срби!

После званичног пописа, у Албанији има 450 Црногораца, неколико хиљада Македонаца, док се у делу „под разно“ као Србин изјаснило 50.000 становника.

Од десетог па до краја средњег века, питомо скадарско подручје са обиљем слатких вода, језера и река Мораче, Дрима и Бојане, близином мора, примило је многе цркве и манастире. Подизани су у прстену око Скадарског језера, његовој обали, као и на рекама. Црква Светог Сергија и Вакха на Бојани култно је место у околини Скадра. Према месту у Палестини, у којем се подвизавао свети Сергије, Скадар је и добио своје друго име Росафа.

Црква Св. Срђа и Вакха, село Ширћ – Скадар (на обали реке Бојане) – цркву подигла Јелена Анжујска (жена Краља Уроша I) 1290. године – цркву обновио њен син Милутин 1311. године. На слици: остаци јужног зида

– У последњих сто година ово место је веома пропало – прича Поповић.

– За разлику од Жиче и Студенице, ова црква је обнављана током векова. Обнављали су је Јелена Анжујска и њени синови Стефан Драгутин и Стефан Урош Други Милутин. Обнављали су је и други владари, о чему сведоче ктиторски натписи. Црква је 1900. године стајала цела, о томе постоје записи, али ју је река Бојана добрим делом оштетила. Од те значајне грађевине данас постоји само половина јужног дела. Ту су били гробови владара зетске династије, касније и Балшића. Археолошка истраживања, међутим, никада нису рађена. Можда је те гробове разнела Бојана, а можда ту постоје и данас. Фреске у њој никада нису изучене. Постојала је огромна фигура Богородице, али је данас нема. Само на одласку видели смо делове фигуре једног светог ратника и нешто мало фресака из Милутиновог времена.

Изложба у Београду је залог томе да направимо међународну екипу да се спасу и документују ти остаци.

Албанска православна црква надлежна

Канонска надлежност над свим овим споменицима припада Албанској православној цркви. Срби тренутно имају само једну цркву у Враки. Сви ти сакрални објекти заштићени су као албански споменици културе. Наравно, уколико су заштићени.

Велико изненађење за наше истраживаче био је музеј у Скадру. Њихова збирка нумизматике и епиграфике представља праву ризницу, која тек треба да се проучи.

Скадарска тврђава

– Сви ти градови, који су чинили прстен око Скадра, имали су своје ковани новац у средњем веку – објашњава Владан Милутиновић. – Балшићи су имали специфичну нумизматику која се чува у том музеју. Открили смо и плочицу из 12. века византијског цара Алексија III Комнина. На њој је Алексиј III представљен с царем Константином, који држи крст. Требало би правилно протумачити натпис. То би могао да буде горњи део плочице, где се налазила византијска повеља којом је Хиландар предат Србима, Стефану Немањи и Светом Сави. Доњи део окова је у Хиландару. Надам се да ће сарадња са музејом у Скадру да се продуби, како би имали јаснију слику. За средњовековце то су сензације, које нису откривене до сада.

Црква Пресвете Богородице, крај 13. века, остаци темеља – цркву подигла Јелена Анжујска – Дањ – Вау Дејсе, срушена у “културној револуцији” 1968. године.

Наши саговорници истичу да су на овом путовању наишли не само на много експоната, већ и на цркве за које нису знали да постоје.

– Поповић је у литератури нашао неколико средњовековних цркава за које нису знали ни у Албанији – каже Милутиновић.

– Наш циљ је да све споменике идентификујемо и заштитимо.

– Ретко су ове цркве долазиле у руке конзерватора – каже Поповић.

– Колико ми је познато, конзервирана је црква у Дривасту, али само зато што је била део пројекта изградње етно-парка.

Изворник: Новости